

บทที่ 1

บทนำ

ความเป็นมาและความสำคัญของปัญหา

เนื่องจากประเทศไทย เป็นประเทศที่กำลังพัฒนาจึงต้องการกำลังคนที่มีคุณภาพ และมีความรู้ความสามารถในด้านต่าง ๆ การศึกษาเป็นส่วนหนึ่งในการพัฒนาประชาชนให้มีความรู้ความสามารถ และมีประสิทธิภาพดียิ่งขึ้น อย่างไรก็ตามก็ติดขัดกับการศึกษาย่อมมีความสำคัญและมีความสัมพันธ์ควบคู่กันเสมอ บุคคลที่ได้รับการศึกษา ควรมีการพัฒนาและเจริญงอกงามในทุก ๆ ด้าน แต่บุคคลจะเจริญและพัฒนาไปได้ไม่ดี ถ้าหากสุขภาพทั้งร่างกาย และจิตใจของเขาไม่สมบูรณ์แข็งแรง ดังที่ อริสโตเติล (Aristotle) และเพลโต (Plato) นักปราชญ์ชาวกรีกได้กล่าวไว้ว่า "การที่จะให้การศึกษาด้านอื่น ๆ นั้น สมควรให้เด็กมีสุขภาพดีเสียก่อน" (อ้างถึงใน สุขชาติ โสภประยูร 2525: 7) จะเห็นได้ว่าถ้าเด็กมีสุขภาพไม่ดี แม้จะจัดการศึกษาให้กับเด็กดีเพียงใด ย่อมไม่บังเกิดผล ดังนั้นจึงเป็นหน้าที่ของโรงเรียนหรือสถานศึกษาที่จะต้องดูแลเอาใจใส่ต่อสุขภาพของนักเรียน เพราะสุขภาพที่ดี จะส่งผลให้นักเรียนประสบผลสำเร็จในด้านการเรียน ดังที่ เพสตาลอสซี (Pestalozzi) และฟร็อบเอล (Froebel) ได้กล่าวไว้ว่า "สิ่งที่เด็กเรียนรู้อย่อมสัมพันธ์โดยตรงกับระดับสุขภาพ เด็กที่มีสุขภาพไม่ดี ถึงแม้มีสติปัญญาสูงก็มีอาจจะใช้ให้เกิดประโยชน์ได้เท่าที่ควร (อ้างถึงใน สุขชาติ โสภประยูร 2525: 29) จากคำกล่าวนี้แสดงว่าสุขภาพมีส่วนในการพัฒนาการศึกษา และการศึกษาที่ดีก็จะต้องคำนึงถึงสุขภาพของผู้เรียนควบคู่กันไปด้วย ซึ่งจะเห็นได้จากการกำหนดจุดมุ่งหมายของการศึกษาไว้ในแผนการศึกษาชาติ พุทธศักราช 2520 ในข้อที่ 6 ว่า "การศึกษา เป็นการเสริมสร้างบุคคลให้มีความรู้ ความคิด และความสามารถในการประกอบอาชีพ มีจริยธรรม คุณธรรม มีบุคลิกภาพที่ดี มีสุขภาพ และอนามัยทั้งทางร่างกายและจิตใจ" (แผนการศึกษาชาติ 2520: 1-2)

โรงเรียนเป็นสถานที่ที่นักเรียนจะต้องใช้ชีวิตอยู่ไม่น้อยกว่าวันละ 6-8 ชั่วโมง เป็นเวลาถึง 6-12 ปี โรงเรียนไม่ใช่เป็นเพียงสถานที่คุ้มแดดคุ้มฝน มีโต๊ะเรียนม้านั่ง ตลอดจนอุปกรณ์การสอนต่าง ๆ เท่านั้น แต่ประสบการณ์ที่นักเรียนพบเห็นในโรงเรียนตั้งแต่เยาว์วัยจะประทับอยู่ในความทรงจำของนักเรียนไปตลอดชีวิตวัย (กรมอนามัย: ม.ป.ป.) โรงเรียนจึงมีอิทธิพลต่อความเป็นอยู่ของนักเรียนในขณะที่อยู่ในโรงเรียน เพราะโรงเรียนเป็นสถานที่ที่มีความสำคัญในการให้การศึกษาแก่นักเรียน ซึ่งเป็นทรัพยากรอันมีค่ายิ่งของสังคม

สังคมและชุมชนจะ เจริญก้าวหน้า เพียงโดยอ้อมขึ้นอยู่กับประสิทธิภาพของนักเรียนหรือเยาวชนในปัจจุบันที่เตรียมตัวจะเป็นผู้ใหญ่ในภายภาคหน้า (ชวลิต พุทธวงศ์ 2522: 2) ดังนั้นการพัฒนาประชากรให้มีคุณภาพ ควรเริ่มตั้งแต่ประชากรในวัยเรียน โดยเริ่มจากการปลูกฝังให้นักเรียนทุกคนมีความรู้ ทักษะ และ การปฏิบัติที่ดีเกี่ยวกับสุขภาพ ทั้งนี้เพื่อทำให้ประชากรในวัยเรียนเติบโตขึ้นมาเป็นผู้ใหญ่ที่มีคุณภาพและเป็นกำลังที่สำคัญในการพัฒนาประเทศ โดยเฉพาะอย่างยิ่งโรงเรียนในระดับประถมศึกษา ซึ่งเป็นการศึกษาขั้นมูลฐานสำหรับประชาชนทุกคนของประเทศ โดยมุ่งให้เด็กมีประสบการณ์ในการเข้าสังคม มีความสามารถในการประกอบอาชีพ ตลอดจนเป็นพลเมืองที่ดีของชาติ การศึกษาในระดับประถมศึกษาเป็นการศึกษาภาคบังคับจึงสามารถจัดได้ทั่วถึงและครอบคลุมเยาวชนทั้งประเทศ นอกจากนี้โรงเรียนประถมศึกษายังมีบทบาทสำคัญในการส่งเสริมและพัฒนาสุขภาพของนักเรียน อีกประการหนึ่งมีนักเรียนเพียงร้อยละ 40.68 ที่มีโอกาสได้ศึกษาต่อในระดับมัธยมศึกษา (สถิติกรมสามัญศึกษา: 2530) จึงนับว่าเป็นหน้าที่โดยตรงของโรงเรียนประถมศึกษาที่ต้องดำเนินการในเรื่องนี้ ทั้งนี้เพื่อทำให้การศึกษาในระดับประถมศึกษาบรรลุผลตามจุดมุ่งหมายของแผนการศึกษาชาติดังกล่าว วิธีการที่จะส่งเสริมและพัฒนาสุขภาพของนักเรียนวิธีการหนึ่งที่สำคัญก็คือ การจัดโครงการสุขภาพในโรงเรียน ซึ่งหมายถึง การจัดกิจกรรมขึ้นเพื่อป้องกัน ส่งเสริม และระวังรักษาสุขภาพของนักเรียน ตลอดจนครู เจ้าหน้าที่ หน่วยงานภายใน และบุคลากรอื่น ๆ ที่เกี่ยวข้อง กิจกรรมที่จัดขึ้นนั้นโดยทั่วไปแบ่งออกได้เป็น 3 ลักษณะได้แก่ การจัดสิ่งแวดล้อมทางสุขภาพ การจัดบริการสุขภาพ และการสอนสุขศึกษา

แม้ว่าโรงเรียนประถมศึกษาโดยทั่วไปมีการจัดโครงการสุขภาพในโรงเรียนมาช้านานแล้วก็ตาม แต่การจัดโครงการสุขภาพในโรงเรียนนี้มีปัญหาอยู่ที่การไม่เห็นคุณค่า

ของการจัดโครงการ และขาดผู้รับผิดชอบโดยตรง ตลอดจนผู้บริหารโรงเรียนไม่เห็นความสำคัญของโครงการสุขภาพในโรงเรียนเท่าที่ควร การจัดโครงการสุขภาพในโรงเรียนจะบรรลุผลตามวัตถุประสงค์ด้วยดีนั้น จำเป็นต้องอาศัยความร่วมมือจากบุคลากรหลายฝ่าย ทั้งภายในและภายนอกโรงเรียนร่วมกันรับผิดชอบ โดยเฉพาะอย่างยิ่งในโรงเรียนประถมศึกษา บุคคลที่มีความสำคัญต่อการจัดกิจกรรมทางการศึกษาก็คือ ผู้บริหารโรงเรียน ซึ่งรวมถึงการจัดโครงการสุขภาพในโรงเรียนด้วย เมื่อผู้บริหารโรงเรียนมีบทบาทสำคัญมากในการจัดโครงการดังกล่าว ดังนั้นผู้บริหารโรงเรียนจึงควรมีความรู้ ความเข้าใจ ตลอดจนมีความสนใจในโครงการสุขภาพในโรงเรียน เพื่อให้โครงการนี้เกิดประโยชน์ต่อทุกคนในโรงเรียน และสามารถสนองตอบต่อแผนการศึกษาชาติ รวมทั้งจุดมุ่งหมายของหลักสูตรประถมศึกษา พุทธศักราช 2521 ได้กำหนดไว้ในข้อที่ 2 เกี่ยวกับความรู้ และทักษะพื้นฐานในการดำรงชีวิต ว่ามุ่งให้ผู้เรียน "มีสุขนิสัยส่วนตัวและส่วนรวมทั้งทางร่างกายและจิตใจ" (กระทรวงศึกษาธิการ 2520: 2) นอกจากนี้ผู้บริหารโรงเรียนยังเป็นผู้ที่สามารถมองเห็นสภาพและปัญหาต่าง ๆ ที่เกิดจากการจัดดำเนินงานกิจกรรมต่าง ๆ ในโรงเรียน รวมทั้งสภาพปัญหา และความต้องการในการจัดดำเนินงานโครงการสุขภาพในโรงเรียนที่ผู้บริหารโรงเรียนรับผิดชอบอยู่ได้เป็นอย่างดี

ภาคตะวันออกเฉียงเหนือเป็นภาคที่ได้ชื่อว่ายากจนที่สุดของประเทศไทยมาช้านาน จากปัญหาความยากจนนี้เอง อาจทำให้เกิดปัญหาอื่น ๆ ตามมาด้วย เช่น ปัญหาด้านการศึกษา ปัญหาด้านสิ่งแวดล้อม ตลอดจนปัญหาด้านสุขภาพ แม้กระทั่งในปัจจุบันภาคตะวันออกเฉียงเหนือก็ยังประสบปัญหาเหล่านี้อยู่ ทั้ง ๆ ที่รัฐบาลได้ดำเนินการแก้ไขปัญหาย่อยตลอดเวลา โดยเฉพาะที่สำคัญคือ ปัญหาสุขภาพของประชาชนโดยทั่วไปในภาคตะวันออกเฉียงเหนือ ตลอดจนประชากรในวัยเรียนที่นับว่าเป็นทรัพยากรอันมีค่าของประเทศ ก็ยังพบว่า มีปัญหาด้านสุขภาพเช่นกัน ดังจะเห็นได้จากการศึกษาพฤติกรรมสุขภาพและปัจจัยที่มีผลต่อพฤติกรรมสุขภาพของนักเรียนระดับชั้นประถมศึกษา โดยกองส่งเสริมพลศึกษาและสุขภาพ กรมพลศึกษา พบว่า นักเรียนในภาคเหนือมีพฤติกรรมด้านการขับถ่าย การรักษาและการป้องกันโรคดีกว่าภาคอื่น ๆ ส่วนนักเรียนในภาคกลางมีระดับพฤติกรรมการออกกำลังกาย การป้องกันอุบัติเหตุและการรับประทานอาหารดีกว่าภาคเหนือ สำหรับนักเรียนในภาคตะวันออกเฉียงเหนือนั้นพบว่า มีระดับพฤติกรรมในเรื่องการรับประทานอาหารเช้าดีกว่าภาคอื่น ๆ นอกจากนี้ก็ยังพบว่านักเรียนมีระดับพฤติกรรม

การปฏิบัติด้านสุขภาพอื่น ๆ ที่ไม่ต้องการมากกว่าในภาคอื่น ๆ (กรมพลศึกษา 2529: 99) นอกจากนี้จากการศึกษาสภาวะสุขภาพของนักเรียนประถมศึกษา โดยกองอนามัยโรงเรียน กรมอนามัย ปีการศึกษา 2529 ในจังหวัดขอนแก่น พบว่า นักเรียนเป็นโรคพันธุกรรมร้อยละ 39.26 โรคเหี่ยวร้อยละ 23.34 โรคขาดสารอาหารร้อยละ 9.16 โรคหัวใจร้อยละ 4.12 เคลื่อนร้อยละ 2.86 โรคหูน้ำหนวกร้อยละ 0.37 โรคกลากร้อยละ 0.33 โรคพุง ร้อยละ 0.30 โรคเยื่อตาอักเสบร้อยละ 0.15 และโรคอื่น ๆ อีกร้อยละ 2.63 (สถิติกอง อนามัยโรงเรียน 2529) จากสถิติดังกล่าวเป็นส่วนหนึ่งซึ่งแสดงให้เห็นว่าการจัดดำเนินงาน โครงการสุขภาพในโรงเรียนยังไม่ประสบผลสำเร็จเท่าที่ควร วิธีการที่จะทำให้โครงการ สุขภาพในโรงเรียนประสบผลสำเร็จก็คือ การที่ผู้บริหารโรงเรียนมีความเข้าใจในสภาพและรู้ ปัญหาทั่วไปในการจัดดำเนินงานโครงการสุขภาพในโรงเรียน ประกอบกับยังไม่มีผู้ใดทำการวิจัย ในเรื่องนี้ ผู้วิจัยจึงเห็นว่าควรทำวิจัยในเรื่อง "ปัญหาและความต้องการในการจัดดำเนินงาน โครงการสุขภาพในโรงเรียน ตามการรับรู้ของผู้บริหารโรงเรียนประถมศึกษา สังกัด สำนักงานคณะกรรมการการประถมศึกษาแห่งชาติ เขตการศึกษา 9" เพื่อเป็นแนวทางในการ พัฒนาโครงการสุขภาพในโรงเรียนประถมศึกษาให้มีประสิทธิภาพดียิ่งขึ้น ซึ่งเป็นหนทางในการ แก้ไขปัญหาด้านสุขภาพของนักเรียนที่อยู่ในเขตการศึกษา 9 อีกด้วย

วัตถุประสงค์ของการวิจัย

1. เพื่อศึกษาปัญหาและความต้องการในการจัดดำเนินงานโครงการสุขภาพใน โรงเรียน ตามการรับรู้ของผู้บริหารโรงเรียนประถมศึกษา สังกัดสำนักงานคณะกรรมการ การประถมศึกษาแห่งชาติ เขตการศึกษา 9
2. เพื่อเปรียบเทียบปัญหาและความต้องการในการจัดดำเนินงานโครงการสุขภาพ ในโรงเรียน ตามการรับรู้ของผู้บริหารโรงเรียนที่อยู่ในเขตเทศบาลหรือสุขาภิบาล และนอก เขตเทศบาลหรือสุขาภิบาล สังกัดสำนักงานคณะกรรมการการประถมศึกษาแห่งชาติ เขตการ ศึกษา 9

ขอบเขตของการวิจัย

1. การวิจัยครั้งนี้มุ่งศึกษาเฉพาะโรงเรียนประถมศึกษา ในสังกัดสำนักงานคณะกรรมการการประถมศึกษาแห่งชาติ เขตการศึกษา ๑
2. การวิจัยครั้งนี้มุ่งศึกษาปัญหาและความต้องการในการจัดดำเนินงานโครงการสุขภาพในโรงเรียน โดยศึกษาในด้านการจัดสิ่งแวดล้อมทางสุขภาพ การจัดบริการสุขภาพ การเรียนการสอนกลุ่มสร้างเสริมประสบการณ์ชีวิตด้านสุขภาพ และการบริหารโครงการสุขภาพในโรงเรียน
3. การวิจัยครั้งนี้ ศึกษาโดยใช้แบบสอบถามถามผู้บริหารโรงเรียนประถมศึกษาที่อยู่ในเขตเทศบาลหรือสุขาภิบาล และนอกเขตเทศบาลหรือสุขาภิบาล

ข้อตกลงเบื้องต้น

1. ผู้วิจัยเชื่อว่าผู้บริหารโรงเรียนประถมศึกษา สังกัดสำนักงานคณะกรรมการการประถมศึกษาแห่งชาติ เขตการศึกษา ๑ ในเขตเทศบาลหรือสุขาภิบาลและนอกเขตเทศบาลหรือสุขาภิบาลให้คำตอบที่เชื่อถือได้ และตรงกับความเป็นจริง
2. ในการวิจัยครั้งนี้ ผู้วิจัยไม่คำนึงถึงขนาดของโรงเรียน และระยะเวลาในการจัดดำเนินงานโครงการสุขภาพในโรงเรียน

คำจำกัดความที่ใช้ในการวิจัย

ปัญหา หมายถึง สิ่งที่ต้องพิจารณาแก้ไขเกี่ยวกับการจัดดำเนินงานโครงการสุขภาพในโรงเรียน

ความต้องการ หมายถึง ความต้องการในการแก้ปัญหาการจัดดำเนินงานโครงการสุขภาพในโรงเรียนตามการรับรู้ของผู้บริหารโรงเรียนประถมศึกษา

การจัดดำเนินงาน หมายถึง การดำเนินงานกิจกรรมใด ๆ ของโครงการสุขภาพในโรงเรียน เริ่มตั้งแต่การวางแผนงาน การนำแผนไปปฏิบัติ และการประเมินผล จนกระทั่งกิจกรรมนั้น ๆ เสร็จสิ้นบูรณ์

โครงการสุขภาพในโรงเรียน หมายถึง กิจกรรมที่โรงเรียนจัดขึ้นเพื่อจุดมุ่งหมายในการป้องกัน ส่งเสริม และระวังรักษาสุขภาพของนักเรียน ตลอดจนครู เจ้าหน้าที่ หน่วยงาน ภารโรง และบุคลากรอื่น ๆ ที่เกี่ยวข้อง กิจกรรมที่จัดขึ้นมี 3 ลักษณะได้แก่ การจัดสิ่งแวดล้อมทางสุขภาพ การจัดบริการสุขภาพ และการเรียนการสอนกลุ่มสร้างเสริมประสบการณ์ชีวิตด้านสุขภาพ

โรงเรียนประถมศึกษา หมายถึง โรงเรียนประถมศึกษาสังกัดสำนักงานคณะกรรมการการศึกษาประถมศึกษาแห่งชาติ เขตการศึกษา 9

ผู้บริหารโรงเรียน หมายถึง ผู้อำนวยการ อาจารย์ใหญ่ และครูใหญ่ในโรงเรียนประถมศึกษา สังกัดสำนักงานคณะกรรมการการศึกษาแห่งชาติ เขตการศึกษา 9

โรงเรียนในเขตเทศบาลหรือสุขาภิบาล หมายถึง โรงเรียนประถมศึกษาที่ตั้งอยู่ในพื้นที่ที่ยกฐานะเป็นเทศบาลตามพระราชบัญญัติเทศบาล พุทธศักราช 2496 หรือพระราชบัญญัติสุขาภิบาล พุทธศักราช 2495

โรงเรียนนอกเขตเทศบาลหรือสุขาภิบาล หมายถึง โรงเรียนประถมศึกษาที่ตั้งอยู่นอกพื้นที่ที่ยกฐานะเป็นเทศบาลตามพระราชบัญญัติเทศบาล พุทธศักราช 2496 หรือพระราชบัญญัติสุขาภิบาล พุทธศักราช 2495

เขตการศึกษา 9 หมายถึง พื้นที่การแบ่งเขตการจัดการศึกษาของกระทรวงศึกษาธิการ ประกอบด้วย จังหวัดอุดรธานี สกลนคร หนองคาย เลย และขอนแก่น